

Valentin CONSTANTIN

Introducere la „Examinarea Declarației drepturilor omului și a cetățeanului decretată de Adunarea Constituantă în 1789”

Am decis să prezint cititorului român fragmente dintr-un comentariu celebru al lui Jeremy Bentham la Declarația din 1789, având în minte refuzul foarte recent al Marii Britanii de a accepta un statut juridic pentru „Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene”. Carta a fost adoptată în anul 2000 la Nisa ca „proclamație solemnă”, iar sub acest titlu era un act irelevant juridic. Ulterior, Carta a fost incorporată în de acum desuetul „Tratat constituțional”, fapt care ar fi urmat să-i confere forța juridică a tratatului. Presupun că foarte puțină lume s-a întrebat de unde această rezistență a Marii Britanii, un „stat de drept” atât de solid, la un text despre drepturile fundamentale. Sper că un răspuns se regăsește și în textul lui Bentham.

Filosofia Cartei de la Nisa este filosofia Declarației Universale din 1948 și a Pactelor din 1966. Declarația și Pactele ONU au reprezentat un compromis între două viziuni diferite despre lume, iar „universalismul” ei a implicat ca democrațiile occidentale să accepte viziunea despre drepturi a blocului sovietic. Cu alte cuvinte, Carta de la Nisa nu pare să se fi născut nici ea în interiorul unei „comunități de drept” omogene, ci într-un context diferit, în care trebuie conciliate concepții opuse despre drepturi. Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu a fost, așa cum cred unii, o continuare a Declarației Universale. Sistemul de protecție asigurat prin Convenția Europeană a fost dominat de principiul efectivității. Drepturile omului fie sînt drepturi justițiabile, fie pur și simplu nu există.

Să amesteci într-un catalog de drepturi fundamentale enunțuri redundante (e.g. „dreptul de petiționare”), drepturi care aparțin tradițional statelor și nu persoanelor (e.g. „protecția diplomatică și consulară”) sau drepturi indefinite (e.g. enunțul „orice muncitor are dreptul la condiții de muncă sănătoase, sigure și demne”), înseamnă să te expui unor comentarii nu foarte diferite de cele pe care le făcea Jeremy Bentham la Declarația din 1789. Iar, până la urmă, comentariul lui Bentham s-ar putea să reprezinte ceva mai mult decât reacția pozitivismului și empirismului la dreptul natural și metafizică.

Asta dacă acceptăm că pentru britanici problema drepturilor fundamentale este o chestiune de efectivitate. Sau că drepturile omului merită epitetul „fundamentale” în măsura în care sunt garantate împotriva statului. Nimic nu-i este mai străin spiritului public anglo-saxon decât declarațiile solemne care, sub aparența că reprezintă norme constituționale, sunt în realitate simple directive pentru legislatori. Britanicii resping, pur și simplu, confuzia între declarațiile politice și declarațiile de drepturi.

Merită notat faptul că unul dintre cei opt comisari ai comitetului constituant, contele Lally-Tollendal, comentând proiectul lui La Fayette, a avut o intervenție în spiritul lui Bentham: „Englezii, cu alte cuvinte poporul care cunoaște cel mai bine din lume știința guvernării – nu mi-e teamă s-o spun, trebuia s-o spun –, și noi, care de-abia deschidem ochii la această știință, n-ar trebui nicidecum să-i disprețuim pe cei care au fost luminați de veacuri de meditație și de experiență (...); englezii, așadar, au o serie de documente care le constată drepturile și care sunt fundamentul libertății lor. Din fiecare astfel de act (...) au îndepărtat în mod sistematic toate chestiunile metafizice, toate maximele generale susceptibile de contestare și de dispute interminabile (...); au pus în locul lor adevăruri verificate de realitate, care nu pot fi înțelese decât într-un singur fel, care nu pot fi respinse prin nici un argument, care nu admit nici discuție, nici definiții și care reduc la tăcere până și reaua-credință (...)”¹.

---

¹ A se vedea *Stéphane Rials*, Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului, Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 157.